

Mål nr
T 323-09

Anges vid kontakt med tingsrätten

Staten genom Justitiekanslern
Box 2308
103 17 StockholmGirjas sameby./. Staten genom Justitiekanslern
angående **fastställsetalan m m**

Ni stäms till tingsrätten för att svara på vad käranden yrkar och i övrigt anför i bifogade ansökan, aktbilaga 1-2.

Skriftligt svar till tingsrätten (svaromål)

Ni ska skicka eller lämna in ett skriftligt svaromål till tingsrätten. Svaromålet ska lämnas i två exemplar, varav tingsrätten skickar det ena till käranden.

Svaromålet ska ha kommit in till tingsrätten **inom 90 dagar efter det att Ni fått del av dessa handlingar**. Av svaromålet ska framgå om Ni medger eller bestrider yrkandet (dvs. om Ni går med på kärandens krav eller inte). Om Ni bestrider måste Ni förklara varför.

Vittnen eller andra bevis

Vill Ni åberopa vittne eller andra bevis ska Ni samtidigt ange detta. Om Ni åberopar vittnen ska deras namn och adress anges. Skriftliga bevis ska lämnas till tingsrätten i original eller kopia. Ni måste samtidigt berätta vad Ni vill styrka med varje bevis.

Därför är det viktigt att svara

Om Ni inte svarar inom den angivna tiden kan **tredskodom** meddelas mot Er. Det innebär att Ni förlorar målet. Tredskodom kan också meddelas om Ni bestrider men inte anger skäl som kan vara av betydelse vid prövning av saken.

Jessica Ylipää
Jessica Ylipää

Telefon direkt 0970-758 15

Upplysningar, se bifogat blad.

Information om förenklad delgivning bifogas.

Dok.Id 31945

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 23	Lasarettsgatan 22	0970-758 00	0970-758 49	måndag – fredag
982 21 Gällivare		E-post: gallivare.tingsratt@dom.se		09:00-12:00 13:00-15:00

*+46 970 758 15**h k*

DANOWSKY & PARTNERS

Till
Gällivare tingsrätt

11 maj 2009

ANSÖKAN OM STÄMNING

Kärande: Girjas sameby, org nr 897900-1347
Box 130
981 22 KIRUNA

Ombud: Advokaten Peter Danowsky och jur kand Nicolina Bacirtzis
Danowsky & Partners Advokatbyrå KB
Box 16097
103 22 STOCKHOLM
Tel: 08-614 64 00, fax: 08-678 09 25

Svarande: Staten genom Justitiekanslern
Box 2308
103 17 STOCKHOLM

Forum: 10 kap 2 och 10 § § rättegångsbalken

Saken: Fastställelsestalan m m

I egenskap av ombud för Girjas sameby ("samebyn") får vi härmed ansöka om stämning på staten under anförande av följande.

1. YRKANDEN

- 1.1 Samebyn yrkar att tingsrätten fastställer att samebyn (och därigenom dess medlemmar) har ensamrätt till jakt och fiske inom samebyns område¹ på Gällivare kronoöverloppsmark 2:1 – som enligt beskrivning i 32 § rennäringslagen (1971:437) utgör sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition. Som en konsekvens av denna ensamrätt yrkar samebyn vidare att tingsrätten fastställer att samebyn ska ha ensam förfoganderätt över dess rätt till jakt och fiske.
- 1.2 För det fall tingsrätten skulle finna att rätten till jakt och fiske är delad mellan samebyn och staten yrkas att tingsrätten fastställer att staten inte ensam, utan gemensamt med samebyn, ska ha förfoganderätt över jakten och fisket.
- 1.3 Samebyn yrkar vidare att staten förpliktas utge ersättning för samebyns rättegångskostnad i målet med belopp som kommer att anges senare.

2. GRUNDER

2.1 Ensamrätt till jakt, fiske och förfogande (punkten 1.1)

- 2.1.1 Yrkandet om fastställelse av samernas ensamrätt till jakt och fiske på kronomark ovanför odlingsgränsen, punkten 1.1, grundas på urminnes hävd. Ensamrätten är ett resultat av att samerna under lång tid brukat området i fråga. Bruket har gett upphov till en exklusiv egendomsrätt i form av jakt- och fiskerätt. Grunden för denna hävdvunna ensamrätt kan betraktas enligt följande *alternativa* synsätt:

i) Ensamrätten följer direkt av rennäringslagen. Lagen är ett erkännande av samernas ursprungliga och hävdvunna ensamrätt till jakt och fiske på kronomark ovan odlingsgränsen (området definieras i 3 § första punkten och i 32 § rennäringslagen).

¹ Se karta från Länsstyrelsen i Norrbottens län (bilagepärm).

ii) Ensamrätten grundas på samers, i egenskap av ursprungsfolk, bruk av det som idag är Girjas samebys renskötselområde, som finns på kronomark ovan odlingsgränsen (så kallad året-runt-mark). Ensamrätten är enligt detta synsätt inte avhängig av bruket av en viss fastighet utan av att det bedrivs renskötsel inom området.

iii) Ensamrätten följer av bruket av en viss fastighet – i detta fall Gällivare kronoöverloppsmark 2:1. Ett mer traditionellt fastighetsrättsligt perspektiv tillämpas således till stöd för urminnes hävd. Härvid ska dock beaktas de principer som är unika för samernas ställning som ursprungsfolk i allmänhet och för renskötselrätten i synnerhet.

- 2.1.2 En följd av att ensamrätten fastställs är att samebyn ska ha ensam förfoganderätt över jakt- och fiskerätten. Den nuvarande regleringen utgör intrång i samebys ensamrätt och strider därmed mot egendomsskyddet i 2 kap 18 RF och diskrimineringsförbudet i 2 kap 15 § RF. Regleringen strider under alla förhållanden mot egendomsskyddet i artikel 1 protokoll nr 1 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna i förening med konventionens diskrimineringsförbud, artikel 14.

2.2 Delad jakt- och fiskerätt och gemensam förfoganderätt

- 2.2.1 Grunden för det alternativa yrkandet under punkten 1.2, att staten och samebyn gemensamt ska ha förfoganderätt över jakt- och fiskerätten, är att rätten åtminstone är delad mellan staten och samebyn. Den nuvarande regleringen enligt vilken staten som lagstiftare och starkare part ensidigt bestämmer över denna gemensamma rätt (dels genom att riksdagen beslutat om ett upplåtelseförbud för samerna, dels genom att det är en statlig myndighet, länsstyrelsen, som hanterar upplåtelsesystemet) strider mot egendomsskyddet i 2 kap 18 RF och diskrimineringsförbudet i 2 kap 15 § RF. Regleringen strider under alla förhållanden mot egendomsskyddet i artikel 1 protokoll nr 1 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna i förening med konventionens diskrimineringsförbud, artikel 14.

3. OMSTÄNDIGHETER

3.1 Inledning och bakgrund

Saken

- 3.1.1 Samebys talan är en fastsällelsetalan om bättre rätt framför staten till jakt och fiske på sådan kronomark ovanför odlingsgränsen där samebyn har rätt att bedriva

renskötsel. Samebyns rätt att bedriva renskötsel är en rätt som vilar på urminnes hävd och som följaktligen grundar sig på att samerna under lång tid brukat området i fråga. Den hävdvunna renskötselrätten är erkänd av staten och deklarerats i 1 § rennäringslagen (1971:437): "Rätten enligt första stycket (renskötselrätten) tillkommer den samiska befolkningen och grundas på urminnes hävd."

- 3.1.2 Samernas jakt- och fiskerätt ingår i renskötselrätten (men existerar också oberoende därav, se grunden 2.1.1 iii) och vilar på urminnes hävd. Samernas jakt- och fiskerätt är speciell och särpräglad, vilket beror på samernas ställning som ursprungsfolk. Längre tycks statsmakterna och samerna ha varit eniga om att jakt- och fiskerätten i vart fall på kronomark ovan odlingsgränsen tillkom samerna med ensamrätt. Först sedan 1987 har staten gett uttryck för att staten i egenskap av markägare också har en jakt- och fiskerätt på aktuella markområden. Det råder således en osäkerhet om karaktären på samernas rätt till jakt och fiske. Denna osäkerhet är till förfång för samebyn som vill förfoga över jakt- och fiskerätten och på egen hand hantera upplåtelser till utomstående, se även punkterna 5.1-5.1.8.
- 3.1.3 Enligt huvudregeln tillkommer jakt- och fiskerätt den som äger marken i fråga. Den i målet aktuella marken tillkommer, åtminstone enligt statens synsätt, svenska staten. Det är fråga om mark som är belägen i de nordligaste delarna av Sverige där det genom forskning har klarlagts att samer var de första människorna på plats.
- 3.1.4 När Sverige började befolkas även i norra Sverige och modern äganderätt så småningom utvecklades, tillerkändes bönder äganderätt till den jord de brukat och skattat. Samer, som brukat marken främst för renskötsel, jakt och fiske, tillerkändes däremot inte äganderätt till sådan mark för vilken de erlagt skatt (s k lappskatteländ). I princip all mark som brukades av samer och som inte ansågs innehas med den skattemannarätt som bönder besatt, ianspråktofs istället av staten i samband med den s k avvittringen i slutet av 1800-talet.
- 3.1.5 Det ska noteras att samer inte erkänner detta statens ianspråktagande av berörd mark. Äganderättsfrågan är olöst och tvistig mellan staten och det samiska samhället. I denna talan lämnas emellertid äganderättsfrågan utanför (se dock punkterna 4.3-4.3.8). Yrkandet om ensamrätt för Girjas sameby till jakt och fiske på berörd mark ska bedömas oberoende av vem som anses äga marken och tingsrätten ska inte rättskraftigt pröva äganderättsfrågan.
- Girjas sameby
- 3.1.6 Samebyns marker ligger i gränsområdet mellan Gällivare och Kiruna kommuner. I samebyn finns det 24 renskötsel företag och 94 renskötselberättigade medlemmar. Bland annat i det s k Kaitumområdet bedriver samebyn renskötsel, jakt och fiske.

avser statlig mark vill Girjas sameby kommentera äganderätsfrågan enligt följande. Samebyn vill dock återigen framhålla att den inte grundar sin talan på äganderätten till marken.

Skattefjällsmålet

- 4.3.2 För skattefjällens del (Jämtland) har äganderätsfrågan prövats i skattefjällsmålet varvid HD konstaterade att samernas bruk av dessa fjäll inte kunde fastställas ha gett upphov till en äganderätt. HD uteslöt emellertid inte att det kunde vara fallet i områden längre norrut. Bertil Bengtsson, som var referent i HD, har om målet uttalat följande: *"I skattefjällsmålet uttalade HD allmänt, att det inte var uteslutet att samerna redan genom ockupation i förening med urminnes hävd skulle kunna ha förvärvat en motsvarande rätt till marken som skattebönder; de skulle alltså ha varit ägare i äldre tid. Förutsättningarna för detta fanns emellertid inte i Jämtland, där samerna inte brukade marken tillräckligt intensivt och ostört, och därför blev ett sådant resonemang inte aktuellt i det målet."*⁹⁴

Modern forskning visar på en historisk äganderätt

- 4.3.3 Jur dr Kaisa Korpjaakko Labba har i sin forskning funnit att samer innehade sina lappskatteländ med en rätt jämförbar med skattemannarätt, se hennes framställning *Naturen av samernas rättigheter och naturen av statens rätt*, SOU 2005:17 sid 101 ff. Hon anger exempelvis att "Det är helt logiskt att laborera med tanken att ifall avvittringarna verkligen skulle ha blivit förrättade under tiden då rättsordningen skyddade samernas/lapparnas skattemannarätt, så skulle så gott som all mark förblivit lapparnas privategendom inom varje lappby."⁹⁵
- 4.3.4 Korpjaakko Labba har vidare angående karaktären på samernas rätt till jakt och fiske på mark ovan odlingsgränsen, funnit att denna – med undantag för hemmanens genom avvittring fastslagna ägor – är en civilrättsligt grundad ensamrätt.⁹⁶ Om denna rätt har Korpjaakko Labba vidare anført att den "inte tagits bort från samerna/lapparna ens genom 1886 års renbeteslag, eftersom lagen inte syftade till att fastslå någon civilrättslig rätt till förmån för kronan". Korpjaakko Labba har vidare funnit att staten inte har en rätt av civilrättslig natur till jakt och fiske på kronomark ovan odlingsgränsen.⁹⁷

⁹⁴ Bengtsson, Samernas rätt och statens rätt, SvJT 1994 s 528 – 533 på s 528 (se bilagepännen).

⁹⁵ SOU 2005:17 s 141 f (se bilagepännen).

⁹⁶ SOU 2005:17 s 138 f (se bilagepännen).

⁹⁷ SOU 2005:17 s 153 f (se bilagepännen).

- 4.3.5 Även om Girjas sameby inte grundar sin talan på äganderätt till marken i fråga får Korpijaakko Labbas forskning betydelse för hur en domstol ska se på samers rätt till jakt och fiske. Ett innehav av ett lappskatteländ borde rätteligen på samma sätt som skattemannarätten för bönderna ha lett fram till en äganderätt. Innehavet har i vart fall gett upphov till en mycket stark och evig bruksrätt till marken. Det senare torde vara ostridigt mellan parterna.
- 4.3.6 Visserligen ansågs staten i skattefjällsmålet som ägare till den omtvistade marken i norra Jämtland, men det är att märka att det gällde förvärv av mark som framstod som herrelös och att HD i domskälen klargjorde att förhållandena kunde vara annorlunda i nordligare delar av Sverige. Med tanke också på den rättshistoriska forskning som tillkommit efter skattefjällsdomen kan inte uttalandena där åberopas som något avgörande skäl för att staten skulle ägare till marken ovanför odlingsgränsen.
- 4.3.7 Enbart det faktum att lappbyarna skrevs in som "krono" i jordeböckerna (se ovan punkterna 3.5.61, 3.5.87-3.5.88) gav inte kronan en modern äganderätt till markerna. Kammarkollegiet uttalade i samband med ett avgörande i Högsta domstolen (NJA 1928 s 463) att "sättet för redovisningen av jordeböckerna icke kunnat tillägga kronan en äganderätt, varpå den icke av annan grund kunnat göra anspråk gällande"⁹⁸
- 4.3.8 Bertil Bengtsson har karakteriserat statens agerande i ägandesätsfrågan på följande sätt: *"...redan det sätt som staten förvärvat äganderätten på – närmast en successiv maktutövning som gjort herrelösa områden till kronomark – motiverar en restriktiv tolkning av de befogenheter äganderätten kan ha medfört"*.⁹⁹

4.4 Grunden för yrkandena om förfoganderätt

Egendomsskydd och förbud mot diskriminering enligt RF

- 4.4.1 Samebyns rätt till jakt och fiske åtnjuter grundlagsskydd enligt 2 kap 18 § RF såsom en egendomsrättighet.¹⁰⁰ Statens hantering av samernas jakt- och fiskerätt respekterar inte egendomsskyddet. De argument som ursprungligen motiverat en reglering enligt vilken samerna inte själva får föfoga över sin jakt- och fiskerätt är inte längre hållbara. I och med att en sameby enligt rennäringslagen numera har

⁹⁸ Gerhard Hafström: Jordebok och äganderätt, i Rättshistoriska studier tillägnade Gösta Hasselberg. Rättshistoriska studier nr 11, Lund 1977. s 87 ff.

⁹⁹ SOU 2005:17 s 16.

¹⁰⁰ NJA 1981 s 1 på s 248.